

כמה מילים על... 19... דילמות

שנות הקורונה המורכבות שעברנו, השביתות, המלחמות בדרום ושינויים תכופים נוספים שאנו נאלצים להתמודד איתם חדשות לבקרים מציבים בפנינו הרבה מאד דילמות. החל בדילמות טכניות ומעשיות וכלה בדילמות חינוכית, מוסריות וערכיות. השינויים, האילוצים ו"ההנחתות" מאלצים אותנו לבחירות ו"לחישוב מסלול מחדש" הן בנוגע לסביבה ולכלל, הן בתחומים אישיים לנו והן בנוגע לילדינו. אנו עסוקים במחשבות ודאגות לגבי מצבים שנוצרו ומתחבטים בדברים שבימים כתיקונם (בגלל המרוץ היומיומי) לא הקדשנו להם ולו רגע של מחשבה.

כמו שאר התחומים שעסקנו בהם - גם היכולת לנהל דילמות היא מיומנות שניתן לטפח כבר מגיל צעיר ע"י הקדשת תשומת לב לטיפול מיומנויות של ניהול עצמי וגמישות חשיבה.

בגן זה מתבטא בשיח ומודעות לבחירות שונות ומשמעותן (החל ממאזני חודש תשרי... אסור\מותר אדום\ירוק כללי התנהגות והמשך בדילמות חברתיות לאורך כל השנה). נושא זה קשור כמובן למודעות, אחריות וניהול עצמי שהזכרתי במאמרים הקודמים.

חשיבה רפלקטיבית

בטיפול מיומנות של חשיבה רפלקטיבית אנו רוצים לפתח יכולת התבוננות וניתוח מצבים, שתאפשר לנו לעשות רפלקציה (ניתוח תוצאות) על פי השלבים הבאים:

1. ראשית- עלינו להגדיר את הבעיה\מצב. מה בעצם יש לנו כאן (מה הבעיה?)
2. נזהה שיש לנו מספר אופציות כדי לפתור אותה.
3. לכל אחד מהפתרונות יש יתרונות וחסרונות - נגדיר אותם.
4. אחרי שהגדרנו את החסרונות והיתרונות - נמפה את הנתונים שהשגנו ונבצע הערכת מצב.
5. על סמך נתונים אלו נוכל לעשות בחירה מושכלת לפתרון הבעיה ונבחר את הפתרון הטוב ביותר על סמך הערכה זו.

כמובן תהליך מובנה ורציונאלי זה שתיארתי כאן (שאנו המבוגרים עושים על בסיס יומיומי ומבלי משים פעמים רבות ביום) נעשה עם הילדים באופן מונחה, הדרגתי ו"ידידותי" (מזמין).

הבחירה תהיה אותנטית וכל תשובה תהיה לגיטימית, לא נכוון לתשובות ידועות מראש או לפתרונות מוחלטים.

הכל מתחיל מכך ששאלות (דילמות) שעולות בחיי היומיום, אינן עוברות לסדר היום. כדי להתאמן בגמישות חשיבה ובהבנת קונפליקטים נהיה ערים ו"נצוד" הזדמנויות. כאשר תופיע דילמה, נעלה אותה לדיון פומבי, נתח אותה ביחד ונציב אותה להחלטה משותפת.

(כפי שכתבתי לכם בפרק על עצמאות- אין מגמה לספק תשובות, אלא להציב שאלות) על הילדים להביע את עמדתם בסוגיה, לכאן או לכאן - ולנמק!

לנימוק יש חשיבות עליונה כמובן.

ברור שבהתחלה מרבית הדיונים נשמעים בערך כך: למה? ככה!

בהדרגה מיומנות החשיבה הרפלקטיבית, הניסוח, וההנמקה משתכללת ומשתפרת. גם כאן, אנו מתאמנים (מתאמנים מבחינת כישורי השפה... היכולת לגבש עמדה... היכולת לבחון אותה... הביטחון להציג את עמדתנו בפני אחרים... ועוד).

כפי שניתן להבין – התהליך הוא מרתק, מעצים וחשוב הרבה יותר מההחלטה הסופית - וכמובן שההחלטה שנלקחת היא משותפת ומושתת על הדיון שהתקיים. (כמובן זוהי דוגמא נפלאה לחינוך לערכים דמוקרטיים והומניים).

דילמות הן חלק משגרת חיינו. לעיתים הן מעמיסות עלינו צורך בלקיחת החלטות ובחירות מטלטלות. היכולת לנהל את הבחירות ממקום מפוקח של בטחון וניהול עצמי מאפשר תחושת שליטה הן לנו המבוגרים, אבל לא פחות מכך גם לילדים. וכעת משתפת לגבי דילמות חינוכיות הנוגעת לכם ולי.

ניסוי ותהיה:

כפי שכתבתי למעלה- היכולת לקחת החלטה היא תולדה של אימון שהוא תולדה של אמון. ילד אשר נותנים לו את האפשרות ואת האמון להתאמן בלקיחת החלטות יהיה בשל בזמן אמת לעמוד מול דילמות ולהצליח לבחון את המצב באופן מושכל עד ללקיחת החלטה שתביא בחשבון את מכלול השיקולים.

עד שהוא ירכוש מיומנות זו הוא יזדקק לאימונים. אימונים שנעשים ע"י ניסוי ותהיה (לעיתים גם טעיה). אנו יודעים שלעיתים קרובות דווקא טעויות מלמדות אותנו מה נכון ומה לא.

זמן הילדות הוא הזמן לשער השערות ולהתנסות כדי לבחון מה מתאים ומה לא. לכן... חינוך לגמישות חשיבה ייטיב להתקיים במרחב נעדר פחד, ביקורתיות ושיפוטיות. אם לא נפחד אנחנו ונאפשר לילד חופש לשער, להתנסות ולחוות את התהליך בלי חשש מכשלון, יש סיכוי גדול יותר שיהיה לו יותר בטחון והוא יעז לנסות. גם אם יטעה פה ושם הוא יגיע מצויד ומוכן יותר לעולם המשתנה אליו הוא גדל.

בחירות (מה כן\מה לא)

למרות האמור למעלה - הרצון לטפח את היכולות של הילד לבחור ולהתמודד באופן גמיש ועצמאי עם דילמות מעמידה אותנו לעיתים מול דילמה אופיינית ומבלבלת לגבי זכות הבחירה של הילד (אמרנו דמוקרטיה) כי אם אנחנו רוצים שיבחר... איך אנחנו פתאום מחליטים עליו?

כפי שציינתי בעבר במאמרים על גבולות וסמכות הורית, חשוב שנעשה הבחנה שתהיה ברורה (קודם כל לנו... ואז גם לו) לגבי הדברים שהינם בתחום אחריותנו ובסמכותנו ואינם נתונים לבחירת הילד. (הולכים לגן, מתקלחים, לוקחים תרופה, לא מרביצים, וכד') סדרים וערכים מובנים ומוחלטים שאנו לוקחים עליהם אחריות.

לעומתם החלטות או דילמות שעומדות לפיתחו של הילד והן "מגרש המשחקים והאימונים" שלו. (לוותר על הצעצוע לאחותו, ללכת או לא ללכת לחוג, לשחק עם גיא ולא עם דניאל, מה לקנות בדמי הכיס וכד') אם נדע לא לבלבל בין הדברים ימנעו קונפליקטים ומאבקי כוחות ונוכל להתמקד בטיפוח גמישות החשיבה מבלי להיקלע למאבקי כוחות מיותרים ולא מקדמים.